

Метафизическо и постметафизическо мислене
Metaphysical and Post-Metaphysical Thinking

ПЪТИЩА НА ПОСТМЕТАФИЗИЧНОТО МИСЛЕНЕ

Стефан Димитров

Българска академия на науките

Резюме. Отдалечаването от пълнотата на истината във формално-техническото разбиране за истина на класическите метафизики на XVII и XVIII век води до определена реакция на деструктивно отгласкване в постметафизичното мислене като опит за достигане до истинното на философското проучване в автентичността му. В немалка степен обаче последвалата общохуманитарна интелектуална ситуация загубва критерия на истината като конститутивно начало на своето изследване, подменяйки го с определен критерий на успеха в дадена академична среда – нещо, определящо упадък на съвременното мислене. Основна задача на философията сега, ако тя следва да бъде запазена като такава, е пре-полагането на критерия на истината.

Keywords: metaphysics, post-metaphysical thinking, destruction, decline, truth

Тук, в няколко може би на места не дотам свързани един с друг параграфи, бих искал да скицирам едно движение на отчуждаване, впоследствие на търсене и губене на истината като конститутивно начало на философско-хуманитарното изследване, разгръщащо се от Новото време до наши дни. Движение, в което истината бива първоначално формално-рефлексивно и оттук технически схващана и отчуждавана в метафизиката на Просвещението, впоследствие търсена в автентичността ѝ отвъд метафизичната ѝ интерпретация, през опита за деструктивно отгласкване от метафизиката, и накрая като че ли почти изгубена в наши дни в шумното многословие на един сякаш иронично повтарящ се софистичен хуманитарен дискурс пред критерия на успеха.

1. Метафизиката на Новото време

Когато се противопоставя метафизично на постметафизично мислене, в тази разлика сякаш се има предвид предимно метафизиката на модерността, на Новото време, като пряко предшестваща и така явяваща се предмет на отграничаване от страна на последвалата я интелектуална ситуация, последната наистина отличаваща се със своеобразно отношение към тази предходна метафизика, като към нещо завършено или изчерпало се, понякога като към неуспял проект на един абсолютизиращ сам себе си разум, ако не и направо като към нещо превратно, илюзорно, намиращо основанието си в ред езикови недоразумения, квазинаучно, безсмислено.

Наистина, въпросът за произхода на нововременната метафизика ни насочва към средновековната схоластична мисъл, насочва по-нататък към собствено гръцките корени на философията, към своеобразието на античното понятийно мислене, но всичко това остава повече или по-малко имплицитно, подразбиращо се. И онова, на което изрично се противопоставя в претенцията си да го е преодоляло, снело, обезсмислило постметафизичното, е непосредствено предшестващата метафизична нагласа, такава каквато е ясно видима във философските работи на представителите на западноевропейското Просвещение – примерно между Декарт и Кант.

2. Класическата метафизика и научният идеал

Съгласно класическата представа за метафизика последната в голяма степен се съобразява с определен идеал за наука. В тази представа метафизиката се явява повече или по-малко понятийно консистентна доктрина, разгръщаща се и основаваща своята необходимост съобразно интелектуалната нужда от истина. Такава метафизика е изградена от изследователски интерпретации, които се вслушват една в друга и водят действителен дебат през своето време в своето собствено тематичното поле. Обратно, една късна постметафизична ситуация в голяма степен носи усещането за край на философията, за нейното ликвидиране с превръщането ѝ в своеобразно литературознание¹⁾, за изчерпване на нейната понятийна и интерпретативна мощ пред собствените ѝ предмети. Сякаш в постметафизичната ситуация, изградената от разбираеми едни за други и тематично сходящи философски интерпретации, относително единната метафизика се развива в многообразието и шума на несъотнositимите един с друг дискурси на постмодерното, на социологичното, на психоаналитичното, на политологичното, на интердисциплинарното, на когнитивното, на феминизма или това, което наричат „джендър“, дори на лявото, на екологичното и прочее.

Тук, разбира се, могат да бъдат посочени значими изключения.

3. Диференциална типология на метафизично и постметафизично

Но как да се различат по-определено това „преди“ и „след“, които се имплицират от самото определение „постметафизично“? В какво се заключава концептуалният поврат от метафизично към постметафизично? Т.е. кой е, от понятийна гледна точка, повратният момент, в който настъпва някакъв идеен разлом между метафизичното и постметафизичното време?

Добре известни са различни обстоятелства относно типологията на тези два периода. Факт е определена промяна на тематичния интерес на философията от безкрайното към крайното, ситуативното²⁾, от рационално-рефлексивното към някакво ирационално, от формалното и логическото към интерпретативното, от солипсистичия субект към интересубективността, от необходимата трансцендентална субективност към езика, от съзнанието към несъзнаваното, от универсалното изчисление на конвенционално дефинирани

знаци към тълкуването на символни значения, от формалната универсалност към уникалната събитийност, от строежа на метафизични понятийни системи към една скептична спрямо метафизиката демаркация на смислено от без-смислено и т.н. Но това многообразие, макар и създаващо известна представа за разликата между двете, по-скоро насочва към същността на тази разлика, отколкото да я разкрива.

Следва да се отбележи, че не бихме могли да различим метафизично от постметафизично по критичната нагласа на постметафизичното към предшестващите го класически метафизики, доколкото критичната нагласа е иманентна и на предходната философия, ако не направо и на всяка философия.

4. Критерият на истината

Така отново възниква въпросът: кое е това, което разделя епохата на голямата метафизика на Просвещението, в история на идеите на западноевропейската култура, от последвалото я заявяващо се като постметафизично време? Кои са съответните общи нагласи, съответният „дух на времето“, съгласно които да се разделят концептуално-исторически два такива периода в история на философията, последният стигащ чак до съвремието ни?

В тази връзка нека бъде посочено отношението към истината като конститутивно начало на философския дискурс.

Мисля, възможно е изобщо да бъде разгледано едно движение на отчуждаване от истината, характеризиращо се първоначално с известна формализация, започващо като все по-частно отнасяне към истината (например частнонаучно) и достигащо до направо реторично, бих казал неософистично, несъобразяване с истината, последното съпътствано и основавано от съзнанието, че философията не е наука, а някаква своеобразна интелектуална практика – движение, разгръщащо се от Новото време насам. Философията, от следваща определен идеал за научно изследване, пряко съотнасящ я с определено разбиране за истинност (макар и самото то, като строго формално, отдалечено от разбирането на истината в определена пълнота, от истинното в целостта му, доколкото то изобщо е достъпно за философската работа), в постметафизичната ни съвременност все по-често се превръща в убедително и още повече ефектно, бляскаво интелектуално слово. Последното, нека повторя, изглежда пряко свързано с ерозирането на значението на истината за философското мислене в собствената му самопредстава.

И така, в немалка степен, струва ми се, метафизично от постметафизично могат да бъдат различени едно от друго по определена мяра на отдалечаване от истината.

5. Два пътя на постметафизичното мислене – деструкция и упадък

Но дали това е безусловно така? Дали всяко постметафизично учение, представляващо определен корпус от идеи, се отдалечава *par excellence* от истината спрямо предхождащата го метафизика?

И тук като че ли в постметафизичната ситуация се откриват два пътя, нека ги нарека така: пътя на упадък и пътя на деструкцията.

Това, което имам предвид под „упадък“ на постметафизичната философия, е пълното, или почти пълното³⁾ изгубване от поглед на основополагащия за всяко автентично философско изследване критерий на истината и същевременно му заменяне с някакъв критерий на успеха в съответна общност⁴⁾. Така съществена част от постметафизичната философия се превръща в квазипонятийна фигуративност, служеща си често с наистина впечатляващи, понякога твърде учудващи езикови построения, съобразени с определени регулативни ориентири на една интелектуална мода, последната в голяма степен произволна и определено имаща нефилософски произход. Тук търсенето на истината е нерелевантно, безотносимо към създаването на даден дисциплинарно класифицируем тип книжнина и така последната се оказва лишена от естествената здрава почва на разсъдък – истината, става скрито или явно неразсъдъчна, лишена в дълбочината си от смисъл и разум именно в своята интелектуална претенция. Т.е. тук имаме интелектуалната превратност на един обезумен разум.⁵⁾

Пътят на деструкцията, изхождайки именно от разбирането за значението на истината и поемайки по посока на разкриване на нейната автентичност, на търсене на нейната неизкривеност, на откритостта ѝ, достига до необходимостта от унищожаване, „демантиране“ на имплицитната универсалност на предходната метафизика като изопачила истината в своеобразието на своя подход – унищожаване, именно чрез което следва да се релативизира и така да се покаже частният и отменим характер на метафизичната интерпретация на биващото изобщо. Така той се открива именно като път на деструкцията, ползвайки Хайдегеровата понятийност, в която понятийният хоризонт да бъде изчистен от историческото наслояване и по този начин да бъде схванат ясно, първично и неизкривено първоизворът на философското проучване – битие и истина.

6. Два пътя на постметафизичното мислене – успех и автентичност

Със скицирането на две такива идейни посоки – на упадък или деструкция, в историческото разгръщане на философията от развитата модерност до наше време, се вижда една вътрешна за постметафизичната ситуация колизия – колизията на успех⁶⁾ и автентичност.

Поемането по пътя на автентичността е въпрос на теоретично усилие, което, добросъвестно извършвано, от гледна точка на публичността, на битие-то-с-другите-на-пазара-на-идеите, ако мога така да се изразя, обикновено се оказва неуспешно, неплодотворно. Още повече че то би оставило в културна безосновност, самоизолация, от гледна точка на непосредствената традиция, този, който го е започнал, с което да постави в хода на теоретичното търсене въпроси от собствено личностно значение, пряко произтичащи от настъпва-

щата интелектуална празнина на мястото на проблематизираната или отхвърлена масивна традиция. Ситуация, имаща, по моя преценка, известен морален аспект. С това се открива и определена връзка на истина, теоретична работа, личностно съществуване и съвместно-ценностната сфера, неминуемо надхвърляща ежедневието на световото и общественото.

Тук деструкция може би е твърде силно понятие, а и принадлежи на конкретната философска разработка на Хайдегер, но може да става дума по-общо и по-предпазливо за едно противостоене на формализирането на истината, което само запазва представата за истина отвъд случайната културно-историческа или социална ситуативност, отвъд стремежите на ежедневието.

7. Рефлексивно-формалното и техническо разбиране на истината

Времето на класическата метафизика изглежда преломно относно интелектуалното схващане на истината – преломен момент, идващ от формално-техническия характер на метафизиката. Това, от което ще се отгласне постметафизичното, поемайки или по пътя на отхвърлянето, на деструкцията, за да преоткрие, най-малкото да опита, истината на философията в автентичността ѝ, или по пътя на един повече или по-малко суетен интелектуален упадък, за да загуби всяко възможно отношение с истината като основание на философията, е именно този формално-рефлексивно-универсален характер на класическата метафизика.

Тук философската доктрина се изправя пред задачата да даде теоретична интерпретация на света в дълбочина, на нещата такива, каквито са, със същата строгост, съгласно същия критерий за релевантност на изследването, със същия патос, каквито са присъщи на бързо развиващата се в този момент частна наука. Затова тя опитва да си послужи и с подобни средства⁷⁾ – ако не направо с математическия метод⁸⁾, то с една рационална формализация, от която всъщност логико-математическият апарат на математическото природознание се явява произведен. В крайна сметка в Новото време едно схващане на истината не толкова интелектуално, колкото духовно, не толкова на изчислими, формално определими стойности, колкото на смисли, бива малко по малко формализирано до крайност – нещо, довеждащо до систематичната, формална, универсална и рационална метафизика.

8. Предпоставка на отчуждаването от същността на истината

Теоретико-познавателното отчуждаване от Бога, подготвено от Ренесанса, и оставането изключително при природното в един скрит или явен деизъм – възглед, широко споделян от ред мислители на Новото време и ясно отграничаващ интелектуалната си нагласа от предшестващото го повече или по-малко теологично Средновековие – съгласно максимата „Бог съществува, но напълно отчуждено, безотносно тварната реалност“, и тогава значи няма отношение към закономерния природен свят в цялост, към собствения предмет на разумното изследване, това отчуждаване ми се струва в пряка

връзка с отчуждаването от истината по същество и полагането ѝ в рефлексивните форми на идолизирания сам по себе си разум. Последното, рефлексивната формализация, има технически характер по отношение на истината, доколкото именно чрез нея тя подлежи на методологична формална дедукция, един вид изчисление, т.е. се технизира – овладява се от разума като методологична процедура и заедно с това се превръща не толкова в цел, колкото в средство на неговото системно познавателно разгръщане. В това техническо отношение истината се губи като ентелехия, като онтологично основание на интелекта.⁹⁾

По този начин, след като няма крайна цел, положена извън света, на която да служи разумът, а има един безкраен инструментален прогресистки ред цели, открити като частни истини (примерно на природознанието), явяващи се, на свой ред, средство за осъществяване на други цели от същия порядък, едно непрестанно „за да“ – частната формална истина се превръща в технически инструмент на прогреса, на един безкраен за себе си прогрес без цел.

9. Отвързване от метафизиката

В тази връзка отказът от системност в една значима част на последвалата философия, отиването към известна понятийна експресивност, към концептуална метафоричност, могат да се разгледат като симптоми на определена критична нагласа към разбирането на истината като формално качество на философско-научното проучване. С това тук ни най-малко не се сменя конститутивният за мисленето характер на истината, не се отива към отказ от истината. По-скоро се открива, ако не направо пътят за нейното същностно търсене, то най-малкото изключителната необходимост това да бъде направено. На разбирането за истината като формална дедукция или изчисление, като формална универсалност, започва да противостои едно друго разбиране – това по-късно време ще поиска да схване истината, именно предвид автентичността ѝ, като преживяване, като откриване, като разбиране, като събитие и т.н.

Опитът да си дадем ясно сметка за формално-техническия характер на класическата метафизика и последвалата я производна частна наука (особено предвид чудовищните ѝ технически последици) води към въпроса за определена ревизия, за нейното снемане или за изоставяне на смисловото ѝ поле изцяло. Доколко обаче последното е възможно?

10. Двухзначната оценка на метафизиката

Наистина, възможно ли е изоставянето на метафизиката в целостта ѝ?

От хоризонта на вътрешнофилософската смисленост изоставянето на познавателната нагласа на класическата метафизика изглежда като изоставяне на нещо такова като закона за непротиворечието. Вероятно е възможно, но при голяма условност. Каква е цената на тази условност, особено когато тя бъде забравена като такава и се превърне в хоризонт на възможността на една но-

етична квазисвобода, на един понятиен произвол? Това твърде ясно показва интелектуалната ситуация на нашата съвременност.

Можем ли да се откажем от системата на разума в методологичен план и от крайните му предмети и цели – в тематичен, без да загубим с това и самия разум? И какво бихме поставили на негово място, запълвайки една дефинитивна празнина – празнината, настъпваща съгласно определението на човека като разумно същество, празнина, водеща така до невъзможност да се самоопределим логосно?

После, класическата метафизика запазва в себе си нещо много съществено от духа на философското проучване. В голяма степен, що се отнася до започващата с Новото време европейска модерност, метафизиката е философията. Така става разбираемо защо постметафизично в голяма степен означава и постфилософско.

Метафизиката отбелязва един своеобразен дълг на мисленето – честната му позиция пред истината на познанието на първите причини. Отказът от този дълг поради несъстоятелност да се понесе строгостта на това, което той вменява като изследователска позиция, в същността си изглежда отказ от самото мислене.

11. Достойнството на метафизиката

Така, имайки предвид сегашното състояние на философията, изглежда несериозно с лека ръка да се отхвърля голямата системна метафизика на XVII и XVIII век. С последователността и строгостта на изследването си, с яснотата, с концептуалната си архитектура, с етичната честност, с която дефинира и застава пред проблемите си, със собствената си тематична ангажираност в полето на същинските философски предмети, с интелектуалната си прямота и накрая с идеала си, тя надминава голяма част от предприятията на съвременната философска мисъл, доколкото, в изчистен вид, последната е факт. Това дава основание да се говори за достойнството на класическата метафизика.

Отвърщането от класическата метафизика просто заради лекотата и експресивността на една свободна понятийна инвенция, в която се строят творения на известен интелектуален произвол, следващ определени моди или не (изпадайки така в безпринципност, липса на ясни начала), не заради търсене на истината в пълнота отвъд рефлексивните ѝ форми, само по себе си, е безотговорен интелектуален жест. И ако схванем настоящото време като време на разпад или криза на този вид знание, ако същевременно ентусиазираното начинание по създаването на нова и същностна философия в порива си към автентичност се окаже в действителност несъстояло се и изобщо несъстоятелно, може би възстановяването на метафизичната нагласа на познанието, що се отнася до онова, което засяга въпросното ѝ достойнство, извън нейния частнотехнически характер, би следвало да се разгледа като значима възможност пред постметафизичното мислене.

12. Произходът на постметафизичната интелектуална ситуация от метафизиката

Същевременно всеки призив за придържане към духа на класическата метафизика като един вид спасително средство за съвременната философия – някакъв апотеоз на метафизиката срещу упадък на съвременното мислене – следва да държи сметка и за нещо друго, засягащо общото между двете, наследствеността, що се отнася до споменатата по-горе характерна черта на иманентно светова ориентация на постметафизичната философия. Вътресветовата вкорененост на модерния човек е зададена още в метафизичната нагласа, в оставането при света и само при света, в този случай като познаваема природа. И повратът от едната към другата, изглежда, не е бил по същество, а е преход от едно философско разбиране за света – света като природа, към друго, разширено и ускорено разширяващо се, през многообразната проблематика на съвременното мислене, разбиране на света. Това е, така да се каже, вътрешносветови тематичен преход, който запазва основния съдържателен мотив на метафизиката. Тоталността на предмета на едната и тоталността на предмета на другата са една и съща тоталност – тази на насъщния свят, каквото и естество да бъде провиждано в него. Тази насъщност се разкрива като неотменна иманентност на тематично релевантното, на теоретично легитимното. Дори когато във философския дискурс се трансцендира иманентността на световото в цялост, това става с оглед на определени условия на възможност, т.е. мисли се трансцендентално, загърбено е трансцендентното. И трансцендентните предмети всъщност се мислят само като условия за възможност на иманентното, а значи отново откъм същността на света.¹⁰⁾

По този начин трансценденталните условия на теоретико-познавателно конституиране на света като природа, резюмирайки в Кантови термини голямата нововременна метафизика като метафизика на познавателния субект¹¹⁾, и дискурсивното поле на постметафизичното, доколкото може да се обобщи така, в частност присветовото-бъдене-с-другите, се оказват в съществена връзка помежду си, изясняваща се от това, че те не държат сметка за трансцендентното като такова. Предметните полета и на класическите метафизици, и на постметафизичните философски интерпретации са в голямата си част иманентни, а от методологична гледна точка те обикновено са трансцендентални рефлексии. Трансцендентността пропада в безкрайното отдалечаване на невъзможността тя да се мисли теоретично или практически, т.е. да съставлява някакъв практически ангажимент, дори и със самото ѝ понятийно титулуване като такова. Факт е осезаемата липса на собствено философски дискурс за трансцендентното. Тогава, такава ли е наистина разликата между тези две времена на философията и между техните предмети: между света – като природа пред критерия на формалноизчислимата истина, и света – като „хуманитарно многообразие“, пред критерия на академичното съпребиваване?

13. Припомняне на истината

Накратко, предвид така изложената разнопосочност на оценката на мета-физиката и последвалата я модерна философия, водеща към една колеблива оценъчна рекапитулация, в съвременното състояние на постметафизичната ни мисловност става дума не толкова за пътища, колкото за безпътица, знаменателно съпроводжана от умножаване на мирогледите, релативизация на ценностите и образците и същевременно обезценяване на предметите, съставляващи собствено философската тема на изследване, доктринално разпокъсване. При факта на тази партикуларизация самотата, изолацията се разкрива може би като основна възможност, повеждаща така повече в посоката на лично-екзистенциалното, отколкото в полето на теоретичното изследване този, който се заеме да следва някакъв автентичен подход към истината на философията. И въпросът тук не е толкова в някакво нравствено героизиране на собствено философската участ, а в това, че по този начин собствено философското неизбежно се маргинализира, вероятно до пълна незабележимост.

Така възниква въпросът: в какво може да подири ориентир съвременната философия и изобщо интелектуална нагласа? Въпрос, чийто отговор изглежда колкото тривиален, толкова и труден за приемане в действителност. В това, което винаги е било ориентир на мисленето, в истината. Този ориентир трябва бъде из основи припомнен, да бъде припомнен като неотменен дълг от висш порядък пред мисленето. Изглежда, че по отношение на истината ние се нуждаем от радикален анамнезис. Припомнянето на истината ми се струва основна задача на последващата философия, ако тя иска да запази себе си като такава.

БЕЛЕЖКИ

1. Натрупващо повече или по-малко ерудитски коментари върху други коментари в едно, по думите на Жак Дерида, „конвулсивно размножаване на библиотеките“.
2. Примерно към екзистенцията.
3. Като това „почти“ всъщност представлява възможността за извърщаване на истината чрез частичното ѝ зачитане и примесване с неистини. Това сякаш е по-превратно, водещо до по-убедителни подмени от едно открито игнориране, което е и по-лесно установимо. В крайна сметка частичната истина е лукава форма на неистина.
4. Между другото, като показател за оценка на съвременната философска дейност е възприето цитирането във философската общност на работите на даден изследовател, броят цитати, които той има, в една специфична социална група. Показател, който всъщност пряко изразява успеха в общността, без същевременно да има пряко отношение към достоверността на съответна работа.

5. Развитата постметафизична философска хуманитаристика в многословието си, в често самоцелното терминологично обилие, представляващо понякога насилие над здравия разум и привичната норма на езика, в голяма своя част може да бъде схваната като ред от плеоназми на истината. Дисциплинарната строгост на изследващото мислене, мълчащо за това, което е встрани от живата му, изследваща насоченост в посоката на собствения му метод, строгост, ограничаваща го от лековатата интелектуална асоциация, от украсата на реторична фигуративност, в името на системата на понятието, не е нито методологичен идеал, нито ефективно средство за постигане на особените цели тук. Обратно, философското мислене следва да е аскетично, оскъдяло само до категорично задаваната от истината ноетична необходимост. За отбелязване е, че заедно със своето фигуративно-понятийно нарастване, съпроводено от определена смислово-тематична девалвация, философията, хуманитаристиката изобщо се масовизира, формирайки една често безлична от гледна точка на идеите си академична маса, за която критерият на успеха се явява все по-мощен фактор за интелектуално самоопределяне. Сякаш патосът на автентичното философско проучване, енергията на учудването все по-рядко движат писмовните намерения на съвременния интелектуалец.
6. Въвеждането на успеха като едната съставляща на това вътрешнокултурно различие може да изглежда повече или по-малко олекотяващо, от концептуална гледна точка, тезата, но той насочва и е обвързан по същество с едно ново разбиране на модерния човек за битие в света (и само в света) и за социално битие в изключителна степен при обществото и пред неговата оценка. Тогава успехът се превръща в своеобразен екзистенциал на вътрешно-светско и вътребобществено вкоренения човек, с което от емпирично или онтично понятие той се издига в известен смисъл до трансцендентално или онтологико-екзистенциално понятие на упадъка. Така успехът би могъл да се мисли като условие за възможността на определен тип тотално, социално-светово съществуване.
7. Въпросът може би опира до това, че метафизиката и частната наука се развиват едновременно и неясно разчленени една от друга, от една и съща интелектуална нагласа, обикновено от едни и същи учени, понякога съгласно представата, че принадлежат на една и съща система на науките, т.е. че в края на краищата са една и съща наука. И тогава е нормално очакването да споделят едни и същи средства на мисленето.
8. Макар че тук може да бъде припомнена концепцията за *mathesis universalis* или пък Етиката по геометричен начин на Спиноза. Най-малкото целият патос на Кант относно неограниченото разпространение на математическия метод върху философията не е без основание.
9. Много ясна илюстрация за техническо отношение към истината, при което последната бива по същество изгубена, дава Декарт във втората част на своето „Разсъждение за метода“, пишейки за логиката, че тя му изглежда като

някакво изкуство, въпросното изкуство на Люл, да се говори за това, което не се познава, без да се разсъждава, т.е. да се заключава правдоподобно, без да се мисли – да се симулира съждително истината. Въпреки критичната нагласа по един скрит начин именно това се установява по-нататък в методологичния метафизико-природонаучен изследователски хоризонт. С формалноизчислителния метод (логически или математически), чрез дедуктивна транзитивност, истината се пренася във всяко следващо положение, без тя да се мисли. Т.е. технически тя е налична, макар и несъзнавана като такава – така бих определил тук проблематичността на истината.

10. В тази връзка като добра илюстрация бих искал да обърна внимание на една трансцендентална интерпретация на „Трактатът“ на Витгенщайн – тук в модуса на тематичното или онова, за което може да се говори, имаме свят на факти с конститутивни, относно начина, по който е, логико-граматически граници, откриващи така една трансцендентална граматика. Отвъд нея и отвъд тематично легитимното се споменава едно мистично „е“, трансцендентно „е“, за което и следва да се мълчи.
11. Доколкото изучаването на условията за възможност на познавателното конституиране на предметната реалност се явява основна характерологична черта на научните търсения на това време.

WAYS OF THE POST-METAPHYSICAL THINKING

Abstract. Drifting away from the wholeness of truth, taken in the formal-technical comprehension of truth, which had been intrinsic to the classical metaphysical approaches of the 17th and 18th centuries, led to a certain reaction of destructive shove within the post-metaphysical thinking, as an attempt to reach the truth of the philosophical research in its authenticity. The following generally humanitarian intellectual situation though looses in a considerable extent the criterion of the truth as a constitutive beginning of its research, replacing it by a certain criterion of success in a certain academic field, something which determined the decline of the contemporary thinking. The main task of philosophy now, if it is supposed to be saved as philosophy, is to re-lay the criterion of the truth.

Assist. Prof. Stephan Dimitrov, PhD

✉ Bulgarian Academy of Sciences
Institute for the Study of Societies and Knowledge
13A, Moskovska Str.
1000 Sofia, Bulgaria
E-mail: s_i_dimitrov@abv.bg